JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU

TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA FUNGU 62 - WIZARA YA UCHUKUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA HIYO KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027

[Imetolewa kwa mujibu wa Kanuni 121 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, 2025]

Mei, 2026

YALIYOMO

Ukurasa

YALIYOMO i
VIFUPISHO NA MAANA ii
ORODHA YA VIELELEZO iii
SEHEMU YA KWANZA 1
1.0 UTANGULIZI 1
1.1 Maelezo ya Awali **1**
1.2 Namna Kamati Iliyotekeleza Majukumu Yake 2
SEHEMU YA PILI 3
2.0 UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2025/2026 3
2.1 Utekelezaji wa Maoni na Ushauri wa Kamati **3**
2.2 Makusanyo ya Maduhuli 4
2.3 Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha 4
2.3.1 Matumizi ya Kawaida 5
2.3.2 Fedha za Miradi ya Maendeleo 6
2.4 Ukaguzi wa Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo 8
2.4.1 Maelezo ya Awali 8
2.4.2 Miradi Iliyokaguliwa 8
2.5 Masuala Mahsusi Yaliyobainika Katika Utekelezaji wa Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2025/2026 23
SEHEMU YA TATU 33
3.0 UCHAMBUZI WA MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027 33
3.1 Mpango na Vipaumbele vya Wizara 33
3.2 Makadirio ya Mapato 34
3.3 Makadirio ya Matumizi 35
3.3.1 Matumizi ya Kawaida 36
3.3.2 Bajeti ya Maendeleo 37
SEHEMU YA NNE 39
4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI 39
4.1 Maoni ya Jumla 39
4.2 Maoni Mahsusi 40
SEHEMU YA TANO 45
5.0 HITIMISHO 45
5.1 Shukrani 45
5.2 Msimamo wa Kamati Kuhusu Hoja 47

VIFUPISHO

ATCL	Air Tanzania Company Limited
CACT	Civil Aviation Training Centre
DFID	Department for International Develepment
DRC	Democratic Republic of Congo
LATRA	Land Transport Regulatory Authority
MGR	Meter Gauge Railway
NIT	National Institute of Transportation
RRIMS	Railways and Roads Information Management System
SGR	Standard Guage Railway
TAZARA	Tanzania Zambia Railway
TGFA	Tanzania Government Flight Agency
TPA	Tanzania Port Authority
VTS	Vehicle Tracking System

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo Na. 1: Mwenendo wa Mapokezi ya Fedha za Matumizi ya Kawaida toka Hazina hadi kufikia Machi, 2026 5

Kielelezo Na. 2: Mwenendo wa Mapokezi ya Fedha za Matumizi ya Kawaida toka Hazina hadi kufikia Machi, 2026 7

Kielelezo Na. 3: Ulinganisho wa Makadirio ya Matumizi kwa Bajeti ya Mwaka 2025/2026 na 2026/2027 35

Kielelezo Na. 4: Ulinganisho wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida kwa Bajeti ya Mwaka 2025/2026 na 2026/2027.................................36

Kielelezo Na. 5: Ulinganisho wa Makadirio ya Bajeti ya Maendeleo kwa Mwaka 2025/206 na 2026/2027 37

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 121 (9)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, 2025 [Kanuni za Bunge] naomba kuwasilisha taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kuhusu utekelezaji wa Bajeti ya Fungu **62 – Wizara ya Uchukuzi** kwa mwaka wa fedha 2025/2026 pamoja na maoni ya Kamati kuhusu makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara hiyo kwa mwaka wa fedha 2026/2027.

Mheshimiwa Spika, bila kuathiri masharti yanayopatikana katika Kanuni ya 145 ya Kanuni za Bunge, taarifa hii imegawanyika katika sehemu zifuatazo:-

a) Sehemu ya kwanza ni utangulizi ambayo inaeleza kuhusu muundo wa taarifa pamoja na namna Kamati ilivyotekeleza majukumu yake;

b) Sehemu ya pili inahusu uchambuzi wa utekelezaji wa Bajeti kwa mwaka wa fedha 2025/2026 kwa kutathmini uzingatiaji wa ushauri na maoni ya Kamati, makusanyo ya maduhuli, mwenendo wa upatikanaji wa fedha na utekelezaji wa miradi ya maendeleo;

c) Sehemu ya tatu inahusu uchambuzi wa makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2026/2027;

d) Sehemu ya nne ni majumuisho ya maoni na ushauri wa Kamati; na

e) Sehemu ya tano ni hitimisho.

1.2 Namna Kamati Iliyotekeleza Majukumu Yake

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu hutekeleza majukumu yake kwa kuzingatia masharti mbalimbali yaliyoainishwa katika Katiba, Sheria mbalimbali na Kanuni za Kudumu za Bunge.

Mheshimiwa Spika, katika kufanyia kazi utekelezaji wa Bajeti ya **Fungu 62 - Wizara ya Uchukuzi** kwa mwaka wa fedha 2025/2026 pamoja na makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara hiyo kwa mwaka wa fedha 2026/2027, Kamati ilifanya yafuatayo: -

a) Kupokea dondoo (extracts) na randama ya Wizara kwa ajili ya Uchambuzi wa Bajeti [Kanuni ya 118 (1)];

b) Kupokea taarifa na kukagua utekelezaji wa miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha katika mwaka wa fedha 2025/2026 [Kanuni ya 120 (1)]; na

c) Kuchambua utekelezaji wa Bajeti ya Wizara na taasisi zake kwa mwaka wa Fedha 2025/2026, pamoja na kufanya ulinganisho wa makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2026/2027 [Kanuni ya 120 (2)].

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2025/2026

2.1 Utekelezaji wa Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, tarehe 15 Mei, 2025, Bunge lilipokea, kujadili na kuidhinisha makadirio ya mapato na matumizi ya **Fungu 62- Wizara ya Uchukuzi** kwa mwaka wa fedha 2025/2026. Katika kikao hicho, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu iliwasilisha maoni yake katika maeneo 13 kuhusu Bajeti ya Wizara hiyo ili kutimiza masharti yaliyowekwa na Kanuni ya 121 (9).

Mheshimiwa Spika, napenda kulijulisha Bunge lako Tukufu kwamba, kwa sehemu kubwa Serikali imeyafanyia kazi maoni na ushauri uliotolewa na Kamati. Moja kati ya ushauri wa Kamati uliofanyiwa kazi ni pamoja na Wizara kuzisimamia taasisi ili ziweze kujiendesha bila kutegemea ruzuku kutoka Serikalini na kuongeza tija katika utendaji wa taasisi hizo.

Mheshimiwa Spika, kuanzia Disemba, 2025, Shirika la Reli Tanzania (TRC) limeanza kujitegemea na kujiendesha bila ruzuku ya Serikali kwa **asilimia 100**. Hatua hii imetokana na kuimarika kwa makusanyo na nidhamu ya matumizi ya fedha kwa Shirika. Aidha, Serikali imeokoa jumla ya **Shilingi 12,922,956,640/=** zilizokuwa zinatolewa kwa ajili ya mishahara kwa wafanyakazi wa Shirika pamoja na kutoa nafasi kwa fedha hizo kuelekezwa katika vipaumbele vingine vya

Serikali. Kamati inapongeza Wizara na TRC kwa kufikia hatua hiyo.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, baadhi ya maoni na ushauri uliotolewa na Kamati utekelezaji wake hauridhishi kwa sababu hiyo Kamati inapenda kuweka msisitizo kuhusu umuhimu wa utekelezaji wake. Mathalani, ushauri wa Serikali kuanza ujenzi wa kiwanja kipya cha ndege cha Mkoa wa Kagera (Kyabajwa), Kiwanja cha Ndege cha Moshi pamoja na viwanja vingine vya mikoa. Kamati imebaini kuwa kasi ya utekelezaji wa miradi hii hairidhishi. Kamati inaitaka Wizara kutekeleza miradi hiyo ili wananchi wa maeneo hayo wapate nafasi ya kutumia huduma ya safari za anga.

2.2 Makusanyo ya Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026 Wizara ya Uchukuzi pamoja na taasisi zake ilipangiwa kukusanya maduhuli ya jumla ya **Shilingi 3,399,148,152,880/=.** Hadi kufikia Februari, 2026 Wizara ilikuwa imekusanya jumla ya **Shilingi 1,961,235,214,430.10,** sawa na **asilimia 57.70** ya lengo ikilinganishwa na **asilimia 66.7** ya mpango kazi wa utekelezaji wa bajeti. Kamati inaitaka Wizara na taasisi zake kuongeza ubunifu na kasi katika ukusanyaji wa mapato ya Serikali ili kufikia lengo la makusanyo lililowekwa.

2.3 Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026, Wizara ya Uchukuzi iliidhinishiwa kutumia jumla ya **Shilingi**

2,746,485,018,000/= kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi Kamati umebaini kuwa, hadi kufikia Machi, 2026, Wizara ilikuwa imepokea **Shilingi 1,314,572,080,299.72** sawa na asilimia **67.6** ya fedha iliyoidhinishwa na Bunge ikiwa ni pungufu ukilinganisha na mpango kazi wa utekelezaji wa bajeti ulioripotiwa ambao ni **asilimia 75**.

2.3.1 Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026, **Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi** iliidhinishiwa **Shilingi 125,438,950,000/=** ikiwa ni fedha za matumizi ya kawaida. Hadi kufikia Februari, 2026, Wizara ilipokea jumla ya **Shilingi 79,851,314,199.48** sawa na **asilimia 63.66** ya bajeti iliyoidhinishwa kama ilivyoainishwa katika **Kielelezo Na. 2**.

Kielelezo Na. 1: Mwenendo wa Mapokezi ya Fedha za Matumizi ya Kawaida toka Hazina hadi kufikia Machi, 2026

Bajeti (Matumizi)	Kiasi Kilichoidhinishwa 2025/2026 (Shilingi)	Kiasi Kilichopokelewa (Shilingi)	Asilimia (%)
Mishahara (P.E)	96,654,340,000.00	63,048,570,554.48	65.23
Matumizi Mengineyo (O.C.)	28,784,610,000.00	16,802,743,645.00	58.40
JUMLA KUU	**125,438,950,000.00**	**79,851,314,199.48**	**63.66**

Mheshimiwa Spika, fedha za Mishahara (P.E) zimepokelewa kwa **asilimia 65.23** ikiwa ni pungufu ikilingnishwa na **asilimia 75** ya utekelezaji wa mpango kazi wa bajeti. Kamati imebaini

kuwa hatua hii imetokana na Shirika la Reli Tanzania (TRC) kuanza kujitegemea kwa **asilimia 100** katika eneo la mishahara kuanzia Disemba, 2025.

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine wa fedha za Matumizi Mengineyo (O.C.), Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **Shilingi 16,802,743,645/=** sawa na **asilimia 58.40** tu ya fedha iliyoidhinishwa na Bunge ikilinganishwa na **asilimia 75** ya mpango kazi wa utekelezaji wa bajeti.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Wizara kwa usimamizi wake katika Shirika la Reli Tanzania ambao umechangia Shirika hilo kuongeza mapato na kujitegemea kwa **asilimia 100** katika matumizi yake ikiwemo mishahara. Hata hivyo, Kamati inaitaka Serikali kuhakikisha inatoa fedha za Matumizi Mengineyo kama zilivyoidhinishwa na Bunge lako Tukufu ili Wizara hii iweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na kuleta tija iliyokusudiwa.

2.3.2 Fedha za Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Uchukuzi iliidhinishiwa na Bunge jumla ya **Shilingi 2,621,046,068,000/=** kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Katika uchambuzi wake, Kamati imebaini kuwa hadi kufikia Machi, 2026 Wizara ilikuwa imepokea **Shilingi 1,234,720,766,100.24** sawa na **asilimia 47.11** ya makadirio. **Kielelezo Na. 3** kinatoa mchanganuo wa hali ya mapokezi ya fedha za bajeti ya maendeleo.

Kielelezo Na. 2: Mwenendo wa Mapokezi ya Fedha za Matumizi ya Kawaida toka Hazina hadi kufikia Machi, 2026

Bajeti (Matumizi)	Kiasi Kilichoidhinishwa 2025/2026 (Shilingi)	Kiasi Kilichopokelewa (Shilingi)	Asilimia (%)
Ndani	2,452,512,444,000.00	1,201,304,805,664.62	49.00
Nje	168,533,624,000.00	33,415,960,435.62	19.83
JUMLA KUU	**2,621,046,068,000.00**	**1,234,720,766,100.24**	**47.11**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchambuzi wa kina katika mwenendo wa upatikanaji wa fedha za Maendeleo ambapo unaonyesha kwamba hadi kufikia mwezi Machi, 2026:-

(i) Kwa ujumla, Wizara imepokea **asilimia 47.11** ya fedha za miradi ya maendeleo ikilinganishwa na **asilimia 75** ya mpango kazi wa utekelezaji wa bajeti. Vilevile, Fedha za ndani kwa ajili ya Maendeleo zimepokelewa kwa **asilimia 49 tu** ya bajeti iliyoidhinishwa. Mwenendo huu utapunguza kasi pamoja na kuongeza gharama ya miradi; na

(ii) Fedha za Nje zimepokelewa na Wizara kwa **asilimia 19.83** tu ya bajeti iliyoidhinishwa. Mwenendo huu unaonesha kuwa kutegemea fedha za nje kwa ajili ya kugharamia miradi ya maendeleo kunaweza kuathiri utekelezaji wa miradi husika.

Mheshimiwa Spika, Kamati haikuridhishwa na mwenendo wa upatikanaji wa fedha za kugharamia miradi ya maendeleo katika Wizara ya Uchukuzi. Aidha, Kamati inaitaka Serikali kuchukua hatua za haraka za kupunguza utegemezi wa fedha za nje kwenye kugharamia miradi ya maendeleo katika Wizara hii.

2.4 Ukaguzi wa Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

2.4.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ukaguzi wa miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha katika mwaka wa fedha 2025/2026. Ukaguzi huo ulifanyika kwa mujibu wa Kanuni ya 120 (1) ya Kanuni za Bunge kwa lengo la kutathmini hali ya mapokezi ya fedha, hatua ya utekelezaji pamoja na kubainisha changamoto za utekelezaji wa miradi hiyo. Kamati ilifanya ukaguzi wa miradi katika mikoa ya Tanga, Dar es Salaam na Pwani kati ya tarehe 13 na 19 Machi, 2026.

2.4.2 Miradi Iliyokaguliwa

Mheshimiwa Spika, naomba nitoe ufafanuzi wa miradi hiyo kwa muhtasari kama ifuatavyo: -

(a) Mradi Na. 4227– Ujenzi na Maboresho ya Bandari

Mheshimiwa Spika, miradi ya ujenzi na Bandari inatekelezwa na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA). Kamati ilitembelea na kufanya ukaguzi wa ujenzi na maboresho ya

bandari katika Bandari za Tanga, Dar Es Salaam na Bandari kavu ya Kwala kama ifuatavyo:-

(i) Ujenzi na Maboroesho ya Miundombinu ya Bandari ya Tanga

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ukaguzi wa mradi huu tarehe 13 Machi, 2026. Maboresho yalihusisha maeneo manne ambayo ni:-

- Kupanua na kuongeza kina cha lango (entrance channel) la kuingilia meli na kufikia upana wa **mita 135** na kina cha **mita 13**;
- Upanuzi wa eneo la kugeuzia meli (Turning basin) hadi kufikia **mita 400**;
- Ununuzi wa mitambo 16 ya kuhududumia shehena; na
- Usimikaji wa mitambo ya Umeme, Zimamoto na TEHAMA.

Mheshimiwa Spika, mradi huu ulianza mwaka 2019 na umegharimu jumla ya **Shilingi Bilioni 429.1**. Mradi umekamilika na tayari umeanza kutumika.

Mheshimiwa Spika, kukamilika na kutumika kwa mradi huu kumeongeza ufanisi na tija

kubwa katika Bandari ya Tanga. Manufaa yaliyopatikana yanahusisha kuongezeka kwa watumishi wa bandari, kupungua kwa muda wa kuhudumia shehena na ongezeko la shehena ya mzigo unaohudumiwa katika Bandari hiyo. Mapato yameongezeka **kutoka Shilingi Bilioni 17.233** mwaka 2019/2020 hadi kufikia **Shilingi Bilioni 92.415** katika kipindi cha miezi nane tu ya mwaka 2025/2026.

(ii) Ujenzi na Maboresho ya Miundombinu ya Bandari ya Dar Es Salaam

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa mradi huu umegharimu jumla ya **Dola za Marekani Milioni 421** ikiwa ni Mkopo toka Benki ya Dunia, Ruzuku toka DFID na mapato ya ndani ya Mamlaka. Mradi huu umehusisha maeneo matano kama ifuatavyo:-

- Kuimarisha Gati namba 1 hadi 7 na kujenga Gati maalumu (RoRo berth);
- Kuongeza kina na upana wa lango la kuingilia meli
- Kuimarisha Gati namba 8 hadi 11;

- Kuboresha mtandao wa reli ndani ya Bandari; na

- Kusimika mfumo wa Umeme Bandarini (Gati namba 1 hadi 7 na ile ya RoRo).

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ukaguzi wa mradi huu tarehe 15 Machi, 2026 na kukuta mradi umefikia hatua mbalimbali za utekelezaji wake kama ifuatavyo:-

- Uboreshaji wa Gati 1-7 umekamilika kwa asilimia 100 kwa kuongezewa kina kutoka **mita 8** hadi **mita 14**. Gati hizi kwa sasa zinatumika kupokea meli kubwa zenye urefu wa kufikia **mita 305** zenye uwezo wa kubeba **makasha 8,000** kwa wakati mmoja;

- Ujenzi wa Gati la kushushia magari (RoRo) na yadi yenye ukubwa wa mita za **mraba 73,000** kwa ajili ya kubeba **magari 280,000** kwa mwaka vimekamilika kwa **asilimia 100;**

- Kina cha lango la kuingilia meli kimeongezwa kutoka **mita 12** hadi **mita 15.5** huku upana wa lango ukiongezwa kutoka **mita 140** hadi **mita 170** ambapo umewezesha Bandari kupokea meli

zenye urefu wa **mita 305** badala ya uwezo wa zamani wa kupokea meli zenye urefu wa **mita 240** tu;

- Shughuli ya kusimika umeme katika Gati 1 hadi 7 na Gati la RoRo zimekamilika na kuwezesha gati hizo kuanza kazi; na
- Shughuli za Kuimarisha Gati namba 8 hadi 11 na ile ya Kuboresha mtandao wa reli ndani ya Bandari zimefikia hatua mbalimbali za manunuzi ili kuwezesha kuanza kwa shughuli hizo.

Mheshimiwa Spika, Bandari ya Dar Es Salaam imeongeza ufanisi na tija kutokana na matumizi ya Gati 1 hadi 7 na lile la RoRo. Hali hii imesababisha msongamano wa shehena katika Bandari hiyo. Hatua za haraka zinatakiwa kuchukuliwa katika kukamilisha mradi wa Gati 8 hadi 11 pamoja na kuboresha mtandao wa reli ndani ya Bandari ili kupunguza msongamano wa shehena bandarini.

(iii) **Maboresho na Utendaji wa Bandari Kavu ya Kwala**.

Mheshimiwa Spika, Serikali ilianzisha mradi huu ikiwa na lengo la kupunguza shehena na meli katika Bandari ya Dar Es Salaam, kuongeza kasi ya utoaji shehena na kuimarisha ushindani wa Tanzania kama kitovu cha biashara kikanda. Mradi huu umegharimu **Shilingi Bilioni 83.25** kwa ajili ya kusafisha, kujenga uzio, kujenga yadi ya makasha, kujenga reli mchepuko na barabara ya zege. Kamati ilifanya ziara na kukagua utendaji wa Bandari kavu ya Kwala tarehe 19 Machi, 2026.

Mheshimiwa Spika, Bandari ya Kwala ina ukubwa wa **hekta 504** ikiwa na uwezo wa kuhudumia takribani **makasha 823** kwa siku sawa na **makasha 300,000** kwa mwaka. Shehena hii ni sawa na **asilimia 30** ya uwezo wa Bandari ya Dar Es Salaam.

Mheshimiwa Spika, Bandari hii imeanza kazi ndani ya mwaka huu wa fedha na hadi kufikia Februari, 2026 ilikuwa imehudumia **makasha 13,090**. Zaidi ya **asilimia 90** ya shehena iliyohudumiwa hadi sasa ni Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC).

Mheshimiwa Spika, kutokana na umuhimu wa DRC katika matumizi ya Bandari Kavu ya

Kwala, TPA ilitoa **hekta 45** kwa ajili DRC kuliendeleza na kulitumia eneo hilo katika kupokea na kuondoa mizigo yao bila kufika Bandari ya Dar Es Salaam. Aidha, tarehe 09 Machi, 2026, nchi ya DRC ilitiliana saini na Kampuni ya Bostoni ya Marekani kwa ajili ya kuendeleza miundombinu ya eneo hilo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua ya kuwekeza na kufanya maboresho ya miundombinu ya Bandari za Tanga, Dar Es Salaa na Bandari Kavu ya Kwala. Matokeo ya miradi hii ni kuendelea kuifanya Tanzania kuwa kitovu cha biashara pamoja na kuongeza ushindani katika matumizi ya bandari zetu dhidi ya washindani wetu katika ukanda wa Maziwa Makuu.

(iv) Miradi ya Maboresho ya Vyuo chini ya Wizara

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026, Wizara ya Uchukuzi imefanya maboresho ya miundombinu na ununuzi wa vifaa katika vyuo mbalimbali vya mafunzo. Kamati ilitembelea na kukagua utekelezaji wa miradi hiyo kama ifuatavyo:-

(v) Mradi Namba 6727- Maboresho ya Chuo cha Bahari Dar Es Salaam (DMI)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea na kukagua uboreshaji uliofanyika katika miundombinu ya kujifunza na kujifunzia katika Chuo cha DMI tarehe 14 Machi, 2026. Kamati ilibaini kuwa, Serikali imekiwezesha Chuo hiki katika ununuzi wa mtambo unaoitwa Full Mission Bridge and Engine Room Simulator kwa gharama ya **Shilingi Bilioni 7**.

Mheshimiwa Spika, mtambo huu unakifanya Chuo cha DMI kuwa kituo cha Umahiri (Centre of Excellence) katika taaluma za Baharini katika ukanda wa Afrika. Aidha, Chuo kwa sasa kinaweza kutoa mafunzo bila kutegemea upatikanaji wa meli kwani mtambo huu unaweza kumpa mwanafuzi uzoefu kama nahodha wa meli baharini.

Mheshimiwa Spika, vilevile, Serikali imeboresha Karakana ya chuo hicho kwa kufanya ununuzi wa vifaa vya kisasa vya **Shilingi Milioni 740** pamoja na Rada iliyogharimu **Shilingi Milioni 221.198**. Kupitia

maboresho haya yaliyofanywa kwenye Chuo hiki, wanafunzi wanapata ujuzi kwa vitendo katika ufuatiliaji wa vyombo vya majini hivyo kuepusha ajali za majini.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hatua hizo za kuboresha Chuo cha DMI zilizofanywa na Serikali, Chuo hicho kinadaiwa na Kampuni ya E1 Limited jumla ya **Shilingi Milioni 721.7** tangu mwaka wa fedha 2021/2022. Deni hili linatokana na Kampuni hiyo kuiuzia na kusimika mtambo wa kufundishia wanafunzi unaojulikana kama Full Mission Crane Simulator. Ni vyema Serikali ikafanya malipo ya deni hilo ili kuzuia adhabu ya tozo ya kuchelewesha malipo toka kwa Kampuni ya E1 Limited.

(vi) Mradi Namba 4202- Ujenzi wa Miundombinu ya Chuo cha Mafunzo ya Usafiri wa Anga (CATC)

Mheshimwa Spika, utekelezaji wa mradi huu ulianza tarehe 1 Agosti, 2025 na unatarajia kukamilika tarehe 31 Julai, 2028. Mradi huu unatekelezwa kwa jumla ya **Shilingi 71,004,359,477.54** ukiwa unagharamiwa na Serikali kwa **asilimia 100**.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea na kukagua mradi huo tarehe 16 Machi, 2026 ambapo utekelezaji wa mradi umefikia takribani **asilimia 11.32**, sambamba na ratiba ya ujenzi. Mradi huu unahusisha ujenzi wa majengo 10 na kazi za nje hasa matengenezo ya bustani. Baada ya kukamilika kwa mradi huo, Serikali itafanya manunuzi ya vifaa na samani kwa ajili ya majengo hayo kwa jumla ya **Shilingi Bilioni 10. 51**.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa na kasi ya utekelezaji wa mradi huu. Hata hivyo, Mkandarasi amewasilisha hati ya malipo ya **Shilingi Bilioni 2.07** ambazo zilikuwa hazijalipwa hadi wakati Kamati inatembelea mradi. Kamati inaitaka Serikali kuhakikisha inafanya malipo kwa wakati ili mradi huo uweze kukamilika kwa wakati na kuleta tija iliyokusudiwa.

(vii) Mradi Namba 4309- East Africa Skills for Transformation and Regional Intergration Project (EASTRIP)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ukaguzi wa mradi wa EASTRIP ambao unalenga kuboresha mazingira ya kufundisha na

kujifunzia katika Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT) tarehe 16 Machi, 2026. Mradi wa EASTRIP ulianza kutekelezwa Novemba, 2022 na ulitarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2026.

Mheshimiwa Spika, Mradi unagharimu jumla ya **Shilingi 32,034,520,226.02** ukiwa ni mkopo kutoka Benki ya Dunia na ruzuku ya Serikali kuu. Mradi huu unahusisha shughuli za Ujenzi wa mabweni, Ujenzi wa majengo matatu ya Kituo cha Umahiri cha Taaluma za Usafiri wa Anga na Ujenzi wa Karakana ya Matengenezo ya Ndege katika Kampasi ya NIT iliyopo Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro (KIA).

Mheshimiwa Spika, Miradi ya ujenzi wa mabweni na kituo cha umahiri cha taaluma za usafiri wa anga imekamilka kwa **asilimia 100** na tayari kinatumika kwa wakufunzi na wanafunzi katika kutoa taaluma chuoni hapo. Aidha, mradi wa Ujenzi wa Karakana umefikia **asilimia 15** na unatarajiwa kukamilika kufikia Julai, 2026.

Mheshimiwa Spika, kukamilika kwa miradi hii kutaongeza ufanisi na tija katika mafunzo ya kimkakati kwenye sekta ya usafirishaji nchini.

Kamati inaipongeza Serikali kwa uwekezaji mkubwa ilioufanya katika vyuo hivi.

(viii) Mradi wa Uundaji wa Vichwa vya MGR Daraja la 91XX

Mheshimiwa Spika, mradi huu unatekelezwa kupitia Shirika la Reli Tanzania (TRC) katika karakana ya Pugu. Lengo la mradi huu ni kuunda vichwa nane vya treni ya MGR vya 9104 hadi 9111 vyenye uwezo wa kuvuta mabehewa 20 toka Dar Es Salaam hadi Morogoro na mabehewa 27 toka Morogoro na kuendelea.

Mheshimiwa Spika, mradi huu unagharimu jumla ya **Dola za Marekani 25,405,456.00** na ulianza kutekelezwa tarehe 24 Oktoba, 2022. Uundaji wa vichwa hivyo ulianza kutekelezwa na Kampuni ya SMH Rail ya Malaysia. Kamati ilifanya ukaguzi wa mradi huu tarehe 14 Machi, 2026 ambapo utekelezaji wa mradi ulikuwa umefikia **asilimia 88**.

Mheshimiwa Spika, kufikia Machi, 2026, vichwa vinne vilikuwa vimekamilika wakati ambapo vichwa 2 vimeanza kazi na vichwa vingine 2 vinafanyiwa majaribio kabla ya

kupakwa rangi. Mradi huu pia umeleta manufaa ya ziada kwa kuwezesha watalaamu 34 nchini kujifunza uundaji wa vichwa vya treni, ujuzi ambao haukuwepo nchini hapo awali.

(ix) Miradi ya Kuimarisha Huduma za Hali ya Hewa Nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata nafasi ya kutembelea miradi ya kuimarisha huduma za hali ya hewa nchini tarehe 16 Machi, 2026. Miradi hiyo inatekelezwa chini ya Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ukaguzi wa miradi hiyo kama ifuatavyo:-

(i) Mradi wa Ujenzi wa Ofisi ya Kanda ya Mashariki pamoja na Kituo cha Tahadhari ya Matukio ya Tsunami

Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusisha ujenzi wa jengo la ghorofa tano pamoja na majengo madogo ya huduma mbalimbali ikiwemo na ujenzi wa uzio. Lengo la mradi huu ni kuimarisha huduma za hali ya hewa katika ukanda wa mashariki mwa nchi pamoja na kuongeza uwezo wa Taifa katika kutoa tahadhari za mapema dhidi ya

matukio ya Tsunami na majanga yanayohusiana na bahari.

Mheshimiwa Spika, gharama ya mradi kwa mujibu wa mkataba ni **Shilingi 9,909,693,868.85** na ujenzi wake ulitarajiwa kukamilika ndani ya miezi 18 kuanzia tarehe 24 Januari, 2023 hadi tarehe 24 Julai, 2024. Hata hivyo, muda wa utekelezaji wa mradi uliongezwa hadi kufikia tarehe 30 Mei, 2026.

Mheshimiwa Spika, hadi Kamati inafanya ukaguzi katika mradi huo, utekelezaji wake ulikuwa umefikia **asilimia 65** tu. Aidha, Serikali imemlipa mkandarasi jumla ya **Shilingi 2,930,732,569.51** sawa na **asilimia 29.6** tu ya gharama ya mradi.

(ii) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Taifa cha Urekebishaji wa Vifaa vya Hali ya Hewa

Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusisha ujenzi wa jengo la ghorofa moja (G+1) ambapo kutakuwa na ofisi, vyumba maalumu vya upimaji vifaa vya hali ya hewa pamoja na vyumba vya mafunzo. Lengo la mradi huu ni kuwa na kituo cha kisasa cha kurekebisha vifaa vya hali ya hewa kwa ajli

kupata majibu sahihi ya vipimo vya hali ya hewa nchini.

Mheshimiwa Spika, gharama ya mradi huu ni **Shilingi 3,646,357,636.20** na ulitarajiwa kukamilika ndani ya miezi 9 kutokea tarehe 09 Julai, 2024. Hata hivyo, muda wa utekelezaji wa mradi huo uliongezwa hadi tarehe 18 Aprili, 2026.

Mheshimiwa Spika, hadi Kamati inafanya ukaguzi wa mradi huo, utekelezaji wake ulikuwa umefikia **asilimia 40** tu. Aidha, Serikali ilikuwa imemlipa mkandarasi jumla ya **Shilingi 793,094,252.36** sawa na **asilimia 21.7** tu ya gharama ya mradi.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Kamati haikuridhishwa na kasi ya miradi inayotekelezwa na Mamlaka ya Hali ya Hewa nchini. Vilevile, Serikali imefanya malipo yasiyoridhisha kwa wakandarasi wa miradi hii kulinganisha na kazi iliyofanywa. Kamati ina maoni kuwa, kama Serikali haitachukua hatua za haraka katika usimamizi wa miradi hiyo, ni wazi kuwa haitakamilika kwa wakati hivyo kuathiri tija ya miradi hiyo katika kutoa huduma bora za hali ya hewa nchini.

2.5 Masuala Mahsusi Yaliyobainika Katika Utekelezaji wa Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2025/2026

a) Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)

Mheshimiwa Spika, Serikali ilifanya uwekezaji mkubwa katika kuboresha miundombinu ya Bandari za Dar es Salaam, Tanga na Mtwara katika kati ya mwaka 2021 hadi 2023. Vilevile, Serikali ilifanya uamuzi wa kupangisha baadhi ya Gati (1-7) ya Bandari ya Dar Es Salaam kwa Kampuni ya DP World ya Dubai kwa mkataba wa kibiashara. Aidha, katika Bajeti ya Serikali kwa mwaka 2024/2025, Serikali ilifanya uamuzi wa kuruhusu mapato yanayotokana na matumizi ya Gati (Wharfage) kukusanywa na TPA tofauti na ilivyokuwa awali.

Mheshimiwa Spika, hatua hizo zimechangia kuongeza ufanisi na tija katika matumizi ya Bandari nchini na kuzifanya kuwa Bandari kivutio katika Ukanda wetu. Mathalani, katika Bandari ya Dar Es Salaam, shehena ya makasha iliyohudumiwa ndani ya miezi 9 ya mwaka 2025/2026 imefikia zaidi ya **Milioni 1.13** kutoka makasha 725,436 katika mwaka wa fedha 2020/2021. Kwa upande wa Bandari ya Tanga hadi Machi, 2026, imehudumia shehena ya tani **Milioni 1.6** wakati katika miezi 12 ya mwaka wa fedha 2024/2025 Bandari hiyo ilihudumia tani **Milioni 1.33**. Vilevile, Bandari ya Mtwara katika eneo la Kisiwa-Mgao itaanza kuhudumia

Shehena Chafu ili kutunza mazingira ya Bandari iliyopo Mtwara Mjini.

Mheshimiwa Spika, Kamati inampongeza sana mbeba maono wa Taifa hili Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassani, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa ujasiri na na hatua hizi ambazo zimeiwezesha tija na mafanikio haya ndani ya muda mfupi kwenye sekta ya Bandari. Aidha, Kamati inampongeza Mhe. Prof Makame Mbarawa, Mb, Waziri wa Uchukuzi pamoja na Mkurugenzi Mkuu wa TPA Ndg. Plasduce M. Mbosa kwa namna wanavyosimamia sekta ndogo ya Bandari nchini.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, ufanisi na tija hiyo umeleta changamoto ambayo ni msongamano wa shehena ya makasha katika Bandari. Hali hii inatokana na ukweli kuwa miundombinu iliyopo Bandarini kwa sasa haitoshi kuhudumia ongezeko hili. Kwa sasa Bandari zinahudumia shehena ya tani Milioni 32.80 na inakadiriwa kufika mwaka 2030 itakuwa inahudumia shehena ya tani Milioni 62.

Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na changamoto hiyo, tarehe 8 Machi, 2026, TPA ilitangaza matumizi ya ada mpya kwa wadau na watumiaji wa Bandari za Baharini. Lengo la ada mpya ni kuanzisha Tozo ya Uendelezaji wa Miundombinu ya Bandari (*Port Infrastructure Development Levy).*

Mheshimiwa Spika, uendezaji huo wa miundombinu ya Bandari utahusu mambo yafuatavyo:-

- Ujenzi wa Gati mpya nne (4) za namba 12 hadi 15 katika Bandari ya Dar Es Salaam;
- Ujenzi wa Gati Mbili (2) zenye Urefu wa Mita 500 katika Bandari ya Dar Es Salaam;
- Ujenzi wa Mantanki ya Kupokelea mafuta katika Bandari ya Dar Es Salaam;
- Ujenzi wa Bandari Maalumu ya Kisiwa-Mgao Mkoani Mtwara kwa ajili ya Shehena Chafu;
- Ujenzi wa Kituo na Mtandao wa Reli ndani ya Bandari ya Dar Es Salaam;
- Ujenzi wa Gati la kupokelea mafuta katika Bandari ya Dar Es Salaam; na
- Ujenzi wa Kuhudumia mizigo mchanganyiko pamoja na Gati la Kuhudumia Mafuta katika Bandari ya Tanga.

Mheshimiwa Spika, ada hiyo itatozwa kuanzia tarehe 1 Julai, 2026 kwa kiwango **asilimia 4.5** ya Kodi ya Forodha. Awali TPA ilipanga kutoza kiwango cha **asilimia 9** lakini baada ya kukutana na watumiaji wa Bandari chini ya usimamizi wa Wizara, pande zote zilikubaliana kiwango cha **asilimia 4.5** ili kuendeleza miundombinu ya Bandari nchini.

Mheshimiwa Spika, ada hiyo itaiwezesha TPA kuwa na uwezo wa kukusanya **Shilingi Trilioni 11.2** kwa ajili uendelezaji wa miundombinu hiyo. Aidha, TPA inategemea kushirikiana na sekta binafsi kwa kuvutia mtaji wa zaidi ya **Shilingi Trilion 4.9** ili kukamilsha kiasi cha **Shilingi Trilioni 16.1** kinachotakiwa katika jukumu hilo.

b) Viwanja vya Ndege vya Kimkakati Nchini

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026, Serikali ilipanga kuanza ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Serengeti pamoja na kufanya maboresho ya Kiwanja cha Ndege cha Mwanza. Viwanja hivi ni vya kimkakati nchini kwani vitachochea Utalii kwa kuwa vipo karibu na vivutio vya utalii hususani mbuga ya Serengeti.

Mheshimiwa Spika, taarifa ya Wizara inaonesha kuwa, Kiwanja cha Serengeti kilitengewa **Shilingi Bilioni 1.3** na kile cha Mwanza kilitengewa **Shilingi Bilioni 13.80** kwa ajili ya kukamilisha upembuzi yakinifu na usanifu. Hata hivyo, katika mwaka wa fedha 2026/2027, Kiwanja cha Serengeti kimetengewa **Shilingi Milioni 100** tu huku kile cha Mwanza kikitengewa **Shilingi Bilioni 6** tu**.**

Mheshimiwa Spika, Kamati haijaridhika na kiasi cha fedha kilichotengwa na Serikali kwa ajili ya utekelezaji wa miradi hii katika mwaka ujao wa fedha. Kamati inaitaka Serikali kutenga fedha za kutosha kwa ajili ya

kuanza ujenzi wa viwanja hivi kwa sababu ya manufaa yake ya kiuchumi.

c) Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL)

Mheshimiwa Spika, Serikali imefanya uwekezaji wa **Shilingi Trilioni 2.717** katika kufufua Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL). Fedha hizo zimetumika katika kununua ndege, kukarabati karakana na miundombinu wezeshi pamoja na kulipa malimbikizo ya madeni ya Kampuni.

Mheshimiwa Spika, uwekezaji huo umeiwezesha ATCL kuongeza mapato yake kufikia **Shilingi Bilioni 595.7** mwaka 2025 kutoka **Shilingi Bilioni 175** mwaka 2021 kupiti huduma za usafiri wa anga kwa vituo 15 vya ndani ya nchi na vituo 17 nje ya nchi. Hata hivyo, ATCL inajiendesha kwa hasara huku ikitegemea ruzuku ya Serikali katika kulipa wafanyakazi wake mishahara.

Mheshimiwa Spika, changamoto hiyo inachangiwa na uamuzi wa Serikali kuikodishia ndege ATCL kutoka kwa Wakala wa Ndege Tanzania (TGFA). ATCL hulazimika kulipia kila mwezi huduma ya kukodisha pamoja na fedha za matengenezo ya ndege kwa TGFA hali inayoifanya ATCL kuwa na gharaama kubwa ya uendeshaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati mara kadhaa imekuwa ikitoa maoni kwa Serikali kufanya uamuzi wa kuzifanya

ndege hizo kuwa chini ya ATCL. Mathalani, katika Taarifa ya Shughuli za Kamati ya Mwaka 2024, iliyosomwa Bungeuni mwezi Februari, 2025, Kamati ilipendekeza na Bunge kuridhia azimio la kuitaka Serikali kurejesha ndege chini ya umiliki wa ATCL. Vilevile, tangu mwaka 2021, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) ametoa pendekezo hilo lakini hadi sasa Serikali imekuwa na kigugumizi cha kutekeleza jambo hilo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inataka kujua, ni kwanini hadi sasa Serikali imeshindwa kutekeleza azimio hilo la Bunge. Vilevile, ndege hizo zikiwa mali ya ATCL mtaji katika mizania ya vitabu vya hesabu za ATCL itaongezeka na kuondokana na hasara ya kila mwaka kama inavyoripotiwa na CAG.

d) Miundombinu ya Huduma ya Reli Nchini

Mheshimiwa Spika, huduma ya usafiri wa Reli nchini inatolewa na TRC na TAZARA. Huduma hii inakabiliwa na changamoto ya uchakavu wa miundombinu ya reli, mabehewa na vichwa vya treni. Uwekezaji katika miundombinu hii unahitaji fedha nyingi ambazo kuendelea kutegemea mpango wa bajeti itachukua muda mrefu kuiboresha.

Mheshimiwa Spika, Serikali imechukua hatua mbalimbali kwa ajili ya kuendelea kuboresha huduma hiyo muhimu kwa ukuaji wa uchumi wa nchi.

Mathalani, tarehe 28 Aprili, 2026, Serikali ilisaini mkataba wa **Dola za Marekani Bilioni 2.33** kwa ajili ya kuendeleza ujenzi wa Reli ya SGR vipande vya Makutopora-Tabora, na Tabora-Isaka vyenye jumla ya Kilomita 533.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa TAZARA, Serikali imekamilisha hatua za kuingia Mkataba wa Ufufuaji na Uboreshaji wa Reli ya TAZARA. Mkataba huo ulisainiwa tarehe 29 Septemba 2025 kati ya Serikali za Tanzania na Zambia, kwa kushirikiana na Kampuni ya CCECC ya China. Utekelezaji wa mradi huu unatarajiwa kuanza Juni, 2026 na utaongeza ufanisi katika usafirishaji wa reli na Bandari ya Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua hizo za kuendelea kuboresha miundombinu ya huduma za reli nchini. Hata hivyo, mtandao wa reli katika kanda ya Kaskazini bado unakabiliwa na changamoto ya uchakavu na kusababisha kushuka kwa ufanisi katika matumizi ya reli hiyo. Aidha, Reli za Tanga hadi Musoma na ile ya Mbamba Bay hadi Mtwara bado hazijapata fedha pamoja na kuwa Serikali imekamilisha upembuzi yakinifu kuhusu reli hizo.

e) Miundombinu ya Usafiri wa Majini

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Uchukuzi inahusika na usimamizi wa miundombinu ya Usafiri katika Bahari na Maziwa ikiwa ni pamoja na meli na Bandari zake

kupitia taasisi za TPA, TASHICO na TASAC kama mdhibiti wa usafiri majini. Huduma ya Usafiri Majini inakabiliwa na changamoto ya upungufu wa meli katika maziwa makuu, uchakavu wa bandari za maziwa Pamoja na ajali ambazo wakati mwingine zinagharimu uhai wa watu.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kufanya uwekezaji mkubwa kwa kukamilisha ukarabati wa Meli ya MT Sangara na kuendelea na Ukarabati wa MV Liemba ambayo imefikia **asilimia 54.** Meli hiyo inatajiwa kukamilika na kuanza kazi Julai, 2026. Aidha, Serikali imekamilisha ujenzi wa Meli mbili za Mizigo ambazo zinaweza kubeba Tani 2000 kila mmoja.

Mheshimiwa Spika, Serikali pia imeendelea kuchukua hatua za kuimarisha usalama wa usafiri na usafirishaji majini, ambapo kituo cha Uokozi (Search and rescue Centre) kimejengwa katika Ziwa Victoria. Vilevile, TASAC imekuwa ikishirikiana na taasisi zingine katika kufanya doria za usalama na ukaguzi wa vyombo vya majini.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, bado baadhi ya miundombinu ya Bandari na Meli hasa katika maziwa makuu hauridhishi. Mathalani, Bandari ya Musoma katika Ziwa Victoria haifanyi kazi kwa muda mrefu. Aidha, katika mipango yake, Serikali haijaonesha mkakati madhubuti wa kuifufua Bandari

hiyo ambayo ni moja ya kitovu cha shughuli za kiuchumi katika eneo la Ziwa Victoria.

f) Usimamizi wa Huduma ya Usafiri wa Ardhini

Mheshimiwa Spika, usafiri wa ardhini ndio unaotumiwa na watu wengi hapa nchini kwa ajili kusafirisha watu na bidhaa katika masoko mbalimbali. Kwa hiyo, usimamizi madhubuti unaolinda watoa huduma na watumiaji katika gharama na usalama ni jukumu la msingi la Serikali kwa ajili ya ustawi wa wananchi.

Mheshimiwa Spika, katika nchi yetu jukumu hili linatekelezwa chini ya Wizara ya Uchukuzi kupitia LATRA. Katika mwaka wa fedha 2025/2026, LATRA imetekeleza majukumu yake ya kisheria kwa kuhakikisha inafunga vidhibiti mwendo (VTS) kwenye magari ya abiria ili kuzuia mwendo kasi ambao umekuwa chanzo cha ajali nyingi nchini. Kamati ilipata nafasi ya kutembelea na kuona namna vidhibiti mwendo hivyo vinavyofanya kazi. Kamati inaipongeza Serikali na LATRA kwa namna inavyoendelea na udhibiti wa usafiri wa ardhini ikiwa ni pamoja na matumizi ya magari, pikipiki na reli.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio haya na LATRA inakabiliwa na changamoto muundo kiundeshaji kwani kumekuwa na mgongano wa Kisheria katika utekelezaji wa majukumu yake na yale ya jeshi la Polisi kitengo cha Usalama barabarani.

Kamati imebaini kuwa, kwa upande wa Zanzibar majukumu yote ya Usalama Barabarani yapo chini taasisi ya Zanzibara Road Safety Authority (ZARTSA) ambayo imefanikiwa sana katika kudhibiti ajali za barabarani kwa magari binafsi, biashara, Serikali na hata pikipiki na bajaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri kuwa sasa umefika wakati kwa Sheria ya LATRA na ile ya Jeshi la Polisi kuangaliwa upya ili kuweza kuondoa mkanganyiko huu. Hali hii itaondoa malalamiko miongoni mwa wananchi na kuongeza uwajibikaji wa moja kwa moja wa Mamlaka ya udhibiti.

SEHEMU YA TATU

3.0 UCHAMBUZI WA MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027

3.1 Mpango na Vipaumbele vya Wizara

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2026/2027, Fungu **62- Wizara ya Uchukuzi** itatekeleza vipaumbele na majukumu yake kwa kuzingatia Dira ya Maendeleo ya Taifa, 2050, Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi 2025-2030 pamoja na Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa (FYDPIV) wa mwaka 2026/2027-2030/2031.

Mheshimiwa Spika, bajeti inayoombwa na Wizara ina lengo la kutekeleza vipaumbele mbalimbali vya Wizara ikiwemo vifuatavyo: -

a) Kuendelea na Miradi ya Ujenzi, Ukarabati na Matengenezo ya Miundombinu ya Reli [SGR, MGR na CGR] Nchini;
b) Kuendelea na Miradi ya Ujenzi, Ukarabati na Matengenezo ya Miundombinu ya Bandari na Meli za Usafirishaji wa abiria na bidhaa katika Bahari ya Hindi pamoja na zile za Maziwa Makuu;
c) Kuendelea na Ujenzi, ukarabati na uboreshaji wa viwanja vya ndege nchini pamoja na ununuzi na matengenezo ya ndege ili kuimarisha huduma za usafiri wa anga nchini;

d) Kuendelea kusimamia shughuli za udhibiti wa huduma za uchukuzi nchini kwa kushirikiana na wadau;
e) Kuendelea kuimarisha miundombinu na huduma za hali ya hewa nchini;
f) Kuendelea kuimarisha Taasisi za mafunzo ya sekta ya uchukuzi kwa miundombinu na vifaa;
g) Kuimarisha usalama, ulinzi na matumizi ya teknolojia katika sekta ya uchukuzi ili kuongeza ufanisi wa uendeshaji;
h) Kuimarisha ushiriki wa Sekta Binafsi na Ufuatiliaji na Tathmini (M&E) ili kuongeza uwajibikaji na thamani ya fedha katika utekelezaji wa miradi ya Uchukuzi; na
i) Kuongeza tija katika utendaji wa sekta kwa kuendeleza Rasilimali watu.

3.2 Makadirio ya Mapato

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2026/2027, Wizara na taasisi zake inalenga kukusanya jumla ya **Shilingi 4,061,615,733,000/=** sawa na ongezeko la **asilimia 19.48** ukilinganisha na malengo ya kukusanya **Shilingi 3,399,148,152,880/=** katika mwaka wa fedha 2025/2026. Mapato hayo yatakusanywa kupitia ada na tozo mbalimbali kwa ajili ya huduma zinazotolewa kupitia sekta ya uchukuzi nchini.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza Wizara na taasisi zake kwa kuongeza lengo la makusanyo ya maduhuli ya Serikali. Aidha, Wizara iweke mikakati madhubuti ya usimamizi na ufuatiliaji wa taasisi zilizo chini yake ili ziongeze ufanisi katika kukusanya madhuli ya Serikali na kufikia lengo hilo.

3.3 Makadirio ya Matumizi

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2026/2027, **Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi** inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Shilingi 2,872,738,082,000/=** sawa na ongezeko la **asilimia 4.60** ukilinganisha na bajeti ya mwaka wa fedha 2025/2026. **Kielelezo Na. 3** kinaonesha ulinganisho wa makadirio ya matumizi kwa bajeti ya mwaka wa fedha 2025/2026 na bajeti ya mwaka wa fedha 2026/2027.

Kielelezo Na. 3: Ulinganisho wa Makadirio ya Matumizi kwa Bajeti ya Mwaka 2025/2026 na 2026/2027

FUNGU 62- WIZARA YA UCHUKUZI	MWAKA WA FEDHA 2025/2026 (SHILINGI)	MWAKA WA FEDHA 2026/2027 (SHILINGI)	TOFAUTI ASILIMIA (%)
Matumizi ya Kawaida	*125,438,950,000.00*	*126,041,236,000.00*	*0.48*
Bajeti ya Maendeleo	*2,621,046,068,000.00*	*2,746,696,846,000.00*	*4.8*
JUMLA KUU	***2,746,485,018,000.00***	***2,564,441,414,000.00***	***4.60***

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwani ongezeko hilo litaiwezesha Wizara kutekeleza majukumu na vipaumbele vyake kwa ufanisi. Serikali ihakikishe inatoa

fedha kwa wakati ili kupata tija katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

3.3.1 Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa Fedha 2026/2027, Wizara ya Uchukuzi inaomba kuidhinishiwa **Shilingi 126,041,236,000/=** kwa ajili ya matumizi ya Kawaida**.** Fedha hizo zinajumuisha Mishahara ya Watumishi (P.E) **Shilingi 100,135,087,000 /=** na Matumizi Mengineyo (O.C) **Shilingi 25,906,149,000/=** kama ambavyo **Kielelezo Na. 4** kinaonesha.

Kielelezo Na. 4: Ulinganisho wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida kwa Bajeti ya Mwaka 2025/2026 na 2026/2027

FUNGU 62- WIZARA YA UCHUKUZI	MWAKA WA FEDHA 2025/2026 (SHILINGI)	MWAKA WA FEDHA 2026/2027 (SHILINGI)	TOFAUTI ASILIMIA (%)
Mishahara (P.E)	96,654,340,000.00	100,135,087,000.00	+3.60
Matumizi Mengineyo (O.C)	28,784,610,000.00	25,906,149,000.00	-10.00
JUMLA KUU	***125,438,950,000.00***	***126,041,236,000.00***	***0.48***

Mheshimiwa Spika, Kufuatia kielelezo Na. 4 hapo juu, fedha za Mishahara ya Watumishi (P.E) katika mwaka wa fedha 2026/2027 zimeongezeka ukilinganisha na mwaka wa fedha 2025/2026. Ongezeko hili limechangiwa na Serikali kutenga bajeti kwa ajili ya kulipa malimbikizo ya mishahara kwa wafanyakazi wa reli ya TAZARA.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa fedha za matumizi mengineyo (O.C) kiwango hicho kimeshuka kwa **asilimia 10**

katika mwaka wa fedha 2026/2027 kulinganisha na mwaka 2025/2026. Hii imetokana na uamuzi wa Serikali kupunguza matumizi yasiyo yalazima na kupeleka fedha kwenye shughuli zenye tija zaidi katika kuhudumia wananchi.

3.3.2 Bajeti ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2026/2027, Wizara inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Shilingi 2,746,696,846,000/=** kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Fedha inayoombwa ni sawa na ongezeko la **asilimia 4.80** ukilinganisha na bajeti ya maendeleo kwa mwaka wa fedha 2025/2026 kama inavyoonekana katika **Kielelezo Na. 5**.

Kielelezo Na. 5: Ulinganisho wa Makadirio ya Bajeti ya Maendeleo kwa Mwaka 2025/206 na 2026/2027

Bajeti (Matumizi)	Mwaka wa Fedha 2025/2026 (Shilingi)	Mwaka wa Fedha 2026/2027 (Shilingi)	Asilimia (%)
Ndani	2,452,512,444,000.00	2,452,512,444,000.00	0.00
Nje	168,533,624,000.00	294,184,402,000.00	74.56
JUMLA KU*U*	**2,621,046,068,000.00**	**2,746,696,846,000.00**	**4.80**

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake wa bajeti ya mwaka wa fedha 2026/2027 kulinganisha na mwaka wa fedha unaoisha, Kamati imebaini kuwa fedha za nje zimeongezeka kwa **asilimia 74**. Hata hivyo, mwendelezo wa upatikanaji wa fedha hizo katika mwaka wa fedha 2025/2026 haukuwa wa kuridhisha kwani hadi Februari, 2026,

Wizara ilikuwa imepokea **asilimia 19** tu ya bajeti hali inayoweza kuathiri utekelezaji wa miradi inayotegemea fedha za nje.

SEHEMU YA NNE

4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina kuhusu Utekelezaji wa Bajeti pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya **Fungu 62- Wizara ya Uchukuzi** kwa mwaka wa fedha 2026/2027, sasa naomba kuwasilisha maoni na ushauri wa Kamati kama ifuatavyo: -

4.1 Maoni ya Jumla

(a) Serikali ihakikishe inatoa fedha za maendeleo kama zilivyoidhinishwa na Bunge na kusimamia kikamilifu miradi ya kimkakati inayotekelezwa na Wizara hii ili kuleta tija iliyokusudiwa.

(b) Serikali iongeze kasi katika kuboresha miundombinu ya sekta ya uchukuzi ili kuongeza mchango wa sekta hiyo katika kukuza uchumi wa kisasa pamoja na kuzalisha ajira kwa vijana nchini;

(c) Serikali iweke mikakati madhubuti na kuzisimamia taasisi zilizo chini ya Wizara hii katika ukusanyaji wa mapato ili ziweze kujitegemea na kuchangia katika mfuko mkuu wa Serikali; na

(d) Serikali iendelee kusimamia na kuweka mazingira ya kuwezesha taasisi za umma na binafsi kutoa huduma bora za usafiri wa abiria na bidhaa nchini.

4.2 Maoni Mahsusi

a) Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)

Kamati inashauri kuwa, Serikali:-

(i) Ianze kutekeleza matumizi ya ada mpya kwa watumiaji wa Bandari nchini kuanzia tarehe 1 Julai ,2026 ili kuhakikisha TPA inapata fedha za kuendeleza miundombinu ya Bandari nchini;

(ii) Ihakikishe inatekeleza kwa kasi maboresho ya miundombinu ya Bandari ili kuhakikisha kuwa kasi ya ufanisi wa Bandari inawiana na maendelezo hayo; na

(iii) Wizara na TPA ziendelee kukutana na wadau na watumiaji wa Bandari mara kwa mara kwa ajili kutoe elimu kuhusu umuhimu wa ada mpya.

b) Miundombinu ya Viwanja vya Ndege Nchini

Kamati inashauri kuwa, Serikali:-

(i) Ikamilishe Maboresho ya Viwanja vya Ndege vya Kigoma, Musoma na Shinyanga kwa ajili kuhakikisha wananchi wa maeneo hayo wanapata huduma ya usafiri wa ndege; na

(ii) Itenge fedha za kutosha kwa ajili ya kuanza Ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Serengenti pamoja na Maboresho ya Kiwanja cha Ndege cha Mwanza kwani Viwanja hivyo ni vya

Kimkakati katika kukuza Utalii na kukuza Uchumi nchini.

c) Huduma ya Usafiri wa Anga Nchini

Kamati inashauri kuwa, Serikali: -

(i) Ihakikishe inarejesha ndege chini ya umiliki wa ATCL kutoka TGFA uamuzi ambao utaifanya ATCL kuanza kujiendesha kwa faida na kutoa gawio kwa Serikali;

(ii) Iharakishe ununuzi wa ndege mpya nne (4) na 1 ya mizigo ili kuongeza ufanisi katika huduma ya Usafiri wa Anga nchini kupitia ATCL;

(iii) Ifanye tathmini kuhusu ATCL kuanzisha safari za ndege kutoka Dodoma kwenda Mikoa mingine moja kwa moja bila kupitia Dar Es Salaam ili kukidhi mahitaji ya wananchi wanaohitaji huduma hiyo;

(iv) Ihakikishe ATCL inatoa taarifa kwa abiria kuhusu mabadiliko ya ratiba za ndege ili kuondoa usumbufu kwa abiria; na

(v) Ipitie upya nauli za ndege ili ziweze kuwa na uhalisia na kuondoa malalamiko miongoni mwa abiria wa safari za anga nchini.

d) Huduma ya Usafiri ya Reli Nchini

Kamati inashauri kuwa, Serikali:-

(i) Iongeze kasi katika Ujenzi wa Reli ya Kisasa ya SGR katika vipande Makutopora-Tabora, Tabora-Isaka, Isaka-Mwanza, Tabora-Kigoma, na Uvinza- Msongati vilivyobaki ili reli hiyo iweze kutumika katika kusafirisha abiria na mzigo kama ilivyokusudiwa;

(ii) Ihakikishe inamsimamia mkandarasi Yep Merkezi ya Uturuki ili aongeze kasi katika utekelezaji wa miradi hiyo ili kuleta tija iliyokusudiwa kwenye miradi husika;

(iii) Iboreshe huduma ya mawasiliano ya simu ndani ya treni ya SGR ili kuwe na uhakika wa abiria kupata mawasiliano wanapokuwa safarini;

(iv) Iandae utaratibu wa kuanza Ujenzi wa Reli ya Mbamba Bay-Mtwara na ile ya Tanga-Musoma kwa njia ya Ubia kati yake na Sekta binafsi (PPP) kwa kuweka motisha (incentives) kwa sekta binafsi ili kuvutia sekta hiyo katika utekelezaji wa miradi hiyo; na

(v) Ihakikishe ukarabati na maboresho ya reli ya TAZARA yanaanza na kukamilika kwa wakati ili kuunganisha matumizi ya reli hiyo na Bandari ya Dar Es Salaam katika kuendelea kuhudumia sehemu kubwa ya nchi za Kusini mwa Afrika.

e) Huduma ya Usafiri wa Majini Nchini

Kamati inashauri kuwa, Serikali:-

(i) Ihakikishe TASHICO inakamilisha ukarabati wa meli ya MV Liemba ili iweze kuanza safari katika Ziwa Tanganyika kwani eneo hilo lina mvuto mkubwa wa kibiashara;

(ii) Iongeze uwekezaji katika kuendeleza Bandari za Maziwa Makuu ikiwemo Bandari ya Musoma ili kuchochea shughuli za kiuchumi katika maeneo hayo;

(iii) Itenge fedha za kutosha katika ujenzi wa Kiwanda cha Meli katika Ziwa Tanganyika pamoja na ujenzi wa meli mbili za mizigo ili uanze haraka na kukuza sekta ya uchukuzi wa majini nchini; na

(iv) Kuendelea kuwekeza katika usalama wa huduma ya safari za majini pamoja na kujenga vituo vya uokozi katika Ziwa Tanganyika, Ziwa Nyasa na Bahari ya Hindi ili kukabiliana na ajali za majini.

f) Usimamizi wa Huduma ya Usafiri wa Ardhini

Kamati inashauri kuwa, Serikali:-

(i) Ifanye marekebisho ya Sheria kuhusu muundo wa LATRA ili kuweza kuondoa mkanganyiko wa majukumu kati ya LATRA na Jeshi la Polisi katika suala la udhibiti wa Usalama barabarani nchini;

(ii) LATRA iendelee na ubunifu na matumizi ya teknolojia katika magari ya abiria ili kupunguza ajali ambazo zinasababisha upotevu wa maisha ya watu, kuleta ulemavu na uharibifu wa mali nchini;

(iii) Ihakikishe LATRA inakuwa na kazi ya kulea sekta binafsi katika usafiri wa ardhini hasa vijana wanaoendesha pikipiki maarufu kama bodaboda badala ya kukamata na kufungia vyombo vyao mara kwa mara; na

(iv) Ihakikishe LATRA inatoa elimu kuhusu haki na wajibu katika kwa wadau wa sekta ya usafiri wa ardhini nchini.

g) Vyuo vya Mafunzo Zilizo chini ya Wizara ya Uchukuzi

Kamati inashauri kuwa, Serikali:-

(i) Iweke mpango madhubuti wa kutangaza taaluma zinazotolewa katika vyuo hivyo ili kuvutia udahili wa wanafunzi katika taaluma hizo, kwani imebainika kuwa wazazi na wanafunzi wengi hawana taarifa kuhusu taaluma zinazotolewa katika vyuo hivyo ikiwemo urubani, unahodha na ubaharia; na

(ii) Ihakikishe inakamilisha miradi ya kimkakati kwa ajili ya upanuzi wa kampasi na uboreshaji wa vyuo hivi kwa ajili ya mafunzo endelevu katika sekta ya uchukuzi nchini; na

(iii) Ifanye tathmini na kulipa deni la **Shilingi Milioni 721.7** ambalo Chuo cha DMI kinadaiwa na Kampuni ya E1 Limited kutokana na huduma zilizotolewa kwa chuo na kampuni hiyo katika mwaka wa fedha 2021/2022.

SEHEMU YA TANO

5.0 HITIMISHO

5.1 Shukrani

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee naendelea kukushukuru wewe binafsi kwa kuendelea kuliongoza vyema Bunge letu na kwa maelekezo yako ambayo yamekuwa msaada mkubwa katika uendeshaji bora wa shughuli za kila siku za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu. Aidha, namshukuru Naibu Spika, kwa namna anavyokusaidia kutekeleza majukumu yako, pamoja na Wenyeviti wa Bunge kwa kukusaidia kuendesha vikao vya Bunge kwa Ufanisi.

Mheshimiwa Spika, kwa moyo wa dhati kabisa, niwashukuru sana Wajumbe wote wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu ambao wamekuwa mstari wa mbele katika kuendelea kuisimamia Wizara ya Uchukuzi pamoja na taasisi zilizo chini yake kwa niaba ya Bunge lako tukufu. Kwa hakika, maoni, ushauri na mapendekezo yao yana mchango mkubwa katika kuboresha utendaji wa Serikali. Naomba niwatambue Wajumbe hao ili majina yao yaingie katika Kumbukumbu za Taarifa Rasmi za Bunge *(Hansard)* kama ifuatavyo: -

1.	Mhe. Moshi Selemani Kakoso, Mb.	**Mwenyekiti**
2.	Mhe. Abubakar Damian Asenga, Mb.	**Makamu**
3.	Mhe. Kapt. Said Hassan Ali Mwinyi, Mb.	Mjumbe

4.	Mhe. Condester Michael Sichalwe, Mb.	Mjumbe
5.	Mhe. Anne Kilango Malecela, Mb, Mb.	Mjumbe
6.	Mhe. Ahmed Mabkhut Shabiby, Mb.	Mjumbe
7.	Mhe. Nuru Issa Kashakari, Mb.	Mjumbe
8.	Mhe. Prof. Joyce Lazaro Ndalichako, Mb.	Mjumbe
9.	Mhe. Isack Joseph Copriano, Mb.	Mjumbe
10.	Mhe. Eng. Johnston J. Mutasingwa, Mb.	Mjumbe
11.	Mhe. Sara Msafiri Ally, Mb.	Mjumbe
12.	Mhe. John Stephano Luhende, Mb.	Mjumbe
13.	Mhe. Ibrahim Mohamed Shayo, Mb.	Mjumbe
14.	Mhe. Kellen Rose Rwakatare, Mb.	Mjumbe
15.	Mhe. Fatma Ally Rembo, Mb.	Mjumbe
16.	Mhe. Saidi Salim Hamad, Mb.	Mjumbe
17.	Mhe. Mgore Miraji Kigera, Mb.	Mjumbe
18.	Mhe. Hija Hassan Hija, Mb.	Mjumbe
19.	Mhe. Nabil Ahmed Abdallah, Mb.	Mjumbe
20.	Mhe. Hamis Mwagao Tabasamu, Mb.	Mjumbe
21.	Mhe. Abdulaziz Mohamed Abdood, Mb.	Mjumbe
22.	Mhe. Said Ali Mbarouk Mb.	Mjumbe
23.	Mhe. Mariam Said Khamis, Mb,	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kumshukuru Waziri wa Uchukuzi, Mhe. Prof Makame Mnyaa Mbarawa, (Mb) kwa ushirikiano ambao ameipatia Kamati katika kipindi chote cha Utekelezaji wa Majukumu ya Kamati akisaidiwa na Naibu Waziri wa Uchukuzi, Mhe. David Mwakiposa Kihenzile (Mb).

Aidha, niwashukuru watendaji wote wa Wizara ya Uchukuzi pamoja na taasisi zake chini ya uongozi wa Katibu Mkuu wa Wizara hiyo, Prof Godious Walter Kahyalala. Kamati inaendelea kuwatia moyo katika utekelezaji wa majukumu yao kwa kuzingatia weledi ili kuleta tija katika Sekta ya Uchukuzi nchini.

Mheshimiwa Spika, mwisho lakini sio kwa umuhimu, nawashukuru sana watendaji wote wa Ofisi ya Bunge chini ya uongozi wa Katibu wa Bunge, Bw. Baraka I. Leonard kwa kuisaidia Kamati kutekeleza majukumu yake hadi kukamilika kwa Taarifa hii.

5.2 Msimamo wa Kamati Kuhusu Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naomba Bunge lako likubali kupokea na kupitisha makadirio ya mapato na matumizi ya **Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi** kwa mwaka wa fedha 2026/2027 kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Moshi Selemani Kakoso, Mb.

MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU

13 Mei, 2026